

Lausunto

18.08.2026

Asia: VN/24190/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tuomariliitto pitää esityksen tavoitteita kansallisen turvallisuuden vahvistamiseksi sekä vieraan valtion tiedustelu- ja vaikuttamistoiminnan torjumiseksi lähtökohtaisesti perusteltuina. Muuttuneessa turvallisuusympäristössä on perusteltua arvioida, vastaako rikoslainsäädäntö riittävällä tavalla uudenhallintaan turvallisuusuhkiin. Ehdotetuilla uusilla rikossäännöksillä pyritään samalla täydentämään voimassa olevassa rikoslaissa olevia sääntelyaukkoja.

Ehdotetut uudet rikokset kohdistuvat kuitenkin osin toimintaan, jolla on läheinen liittymä perustuslaissa turvattuihin oikeuksiin, erityisesti sananvapauteen, poliittiseen osallistumiseen ja yhdistymisvapauteen. Tämän vuoksi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämä tunnusmerkistöjen täsmällisyys ja ennakoitavuus korostuvat.

Tuomariliitto pitää tärkeänä, että uusien rikosten soveltamisala ilmenee laista ja sen perusteluista mahdollisimman selkeästi. Erityisesti säännöskohtaisilla perusteluilla tulee olemaan merkittävä rooli oikeuskäytännön muodostumisessa, koska useat ehdotetuista käsitteistä ovat rikosoikeudellisesti uusia eikä niiden sisällöstä ole oikeuskäytäntöä. Tästä syystä perusteluissa olisi aiheellista kuvata nykyistä yksityiskohtaisemmin tunnusmerkistöjen sisältöä sekä niiden soveltamisalaa.

Tuomariliitto korostaa, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta rikoksen tunnusmerkistön keskeisten rajojen tulee ilmetä ensisijaisesti lain sanamuodosta. Hallituksen esityksen perustelut voivat tukea lain tulkintaa, mutta perusteluilla ei voi laajasti paikata sanamuodon avoimeksi jättämiä tulkintakysymyksiä.

Ehdotettuihin rikoksiin sisältyy useita erityisiä tarkoitus- ja tietoisuuselementtejä, joiden keskinäinen suhde voi muodostua soveltamiskäytännössä vaikeaksi. Tuomariliitto pitää tärkeänä, että hallituksen

esityksen perusteluissa selostetaan nykyistä täsmällisemmin, miten tekijän tahallisuuden tulee kohdistua eri tunnusmerkistötekijöihin.

Vahingollinen informaatiovaikuttaminen

Tuomariliitto pitää perusteltuna, että vieraan valtion järjestelmälliseen ja Suomen turvallisuutta vaarantavaan informaatiovaikuttamiseen voidaan puuttua rikosoikeudellisin keinoin.

Ehdotettu tunnusmerkistö sisältää kuitenkin useita avoimia käsitteitä, joiden sisältöä olisi perusteltua täsmentää. Erityisesti käsitteet vahingoittamistarkoitus, Suomen yhteiskunnallinen päätöksenteko, yhteiskunnalliset olot sekä järjestelmällinen vaikuttaminen jättävät tulkinnanvaraa.

Koska säännös sijoittuu lähelle sananvapauden suoja-alaa, perusteluissa olisi aiheellista kuvata nykyistä konkreettisemmin, millainen toiminta kuuluu kriminalisoinnin piiriin ja millainen yhteiskunnallinen tai poliittinen vaikuttaminen jää sen ulkopuolelle. Konkreettiset soveltamisesimerkit edistäisivät oikeusvarmuutta ja lain yhdenmukaista soveltamista.

Lisäksi Tuomariliitto pitää tärkeänä, että perusteluissa täsmennetään, millaista tahallisuutta tunnusmerkistö edellyttää erityisesti perättömän tiedon levittämisen osalta sekä vieraan valtion lukuun toimimisen osalta. Lisäksi olisi hyödyllistä selvittää uuden rikoksen suhdetta voimassa oleviin vakoilu- ja maanpetosrikoksia koskeviin säännöksiin.

Materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten

Tuomariliitto pitää ymmärrettävänä pyrkimystä kriminalisoida sellainen toiminta, jolla olennaisesti mahdollistetaan vieraan valtion tiedustelutoimintaa jo ennen varsinaisen vakoilurikoksen toteuttamista.

Soveltamiskäytännön kannalta tunnusmerkistöön liittyy kuitenkin useita täsmennystä edellyttäviä kysymyksiä. Erityisesti olisi perusteltua selvittää, mitä tunnusmerkistössä tarkoitetaan toimimisella Suomea vahingoittaakseen. Samoin perusteluissa olisi hyvä täsmentää, millaista tietoisuutta tekijältä edellytetään siitä, että toiminnan vastaanottajana on vieraan valtion tiedustelupalvelu tai sen lukuun toimiva taho.

Lisäksi Tuomariliitto pitää tärkeänä, että perusteluissa täsmennetään, mihin tunnusmerkistötekijöihin tekijän tahallisuuden tulee kohdistua ja mikä tahallisuuden aste eri tunnusmerkistötekijöiden osalta riittää.

Edelleen olisi hyödyllistä selventää uuden rikoksen suhdetta rikoslain yleisiin osallisuussäännöksiin sekä voimassa oleviin vakoilu- ja maanpetosrikoksia koskeviin säännöksiin.

Vainoaminen tiedustelutarkoituksessa

Tuomariliitto pitää pakolaisvakoilun kriminalisointia perusteltuna. Perusteluissa olisi kuitenkin hyödyllistä täsmentää uuden rikoksen suhdetta voimassa olevaan vainoamista koskevaan sääntelyyn sekä kuvata tarkemmin, millaisilla seikoilla tunnusmerkistössä tarkoitettua tiedustelutarkoitusta voidaan käytännössä arvioida.

Maanpetoksellinen yhteydenpito

Tuomariliitolla ei ole huomautettavaa ehdotettuihin muutoksiin.

Näyttökysymykset

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettuihin rikoksiin liittyy useita tunnusmerkistötekijöitä, joiden näyttäminen voi käytännössä olla vaativaa. Näitä ovat esimerkiksi vieraan valtion lukuun toimiminen, yhteys tiedustelupalveluun, tekijän tarkoitus sekä tietoisuus eri tunnusmerkistötekijöistä.

Tuomariliitto katsoo, että säännöskohtaisissa perusteluissa olisi hyödyllistä kuvata nykyistä tarkemmin myös sitä, millä perusteilla esimerkiksi vieraan valtion lukuun toimimista, tiedustelupalveluyhteyttä sekä tekijän tarkoitusta koskevaa näyttöä voidaan käytännössä arvioida. Perusteluissa olisi hyödyllistä avata myös sitä, millaista näyttöä voidaan käytännössä pitää riittävänä esimerkiksi vieraan valtion toimeksiannon, tiedon totuudenvastaisuuden tai tunnusmerkistössä tarkoitettun vaaran osoittamiseksi. Tämä tukisi lain yhdenmukaista soveltamista.

Käytännössä näyttökysymykset voivat edellyttää laajan digitaalisen aineiston arviointia, kansainvälistä oikeusapua sekä eri tunnusmerkistötekijöiden huolellista erittelyä. Myös tästä näkökulmasta säännöskohtaisten perustelujen merkitys korostuu.

Esityksessä arvioidaan uusien rikosten lukumäärän jäävän vähäiseksi. Tuomariliitto toteaa kuitenkin, että yksittäiset asiat voivat muodostua oikeudellisesti ja näytöllisesti poikkeuksellisen vaativiksi. Niihin voi liittyä laajoja sähköisiä aineistoja, kansainvälisiä kytkentöjä ja salassa pidettävää aineistoa. Asioiden vaativuus voi johtua myös siitä, että niissä joudutaan arvioimaan samanaikaisesti kansallisen turvallisuuden suojaan ja perusoikeuksien, erityisesti sananvapauden, käyttöön liittyviä kysymyksiä.

Turvallisuusluokitellun aineiston käsittely edellyttää turvallisuusvaatimukset täyttäviä käsittelytiloja. Tuomariliitto pitää tärkeänä, että tällaisia asioita käsittelevällä tuomioistuimella on käytettävissään riittävät tilat ja muut edellytykset turvallisuusluokitellun aineiston asianmukaiseen käsittelyyn.

Tuomariliitto pitää perusteltuna, että näiden asioiden vaikutuksia tuomioistuinten työmäärään ja resurssitarpeisiin seurataan lain voimaantulon jälkeen.

Yhteenveto

Tuomariliitto pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin perusteltua kiinnittää erityistä huomiota siihen, että uusien rikosten tunnusmerkistöt ja niiden perustelut ovat rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla täsmällisiä ja ennakoitavia.

Tuomariliitto pitää erityisen tärkeänä:

- tunnusmerkistöjen täsmällisyyden ja ennakoitavuuden vahvistamista;
- tahallisuutta koskevien perustelujen täsmentämistä;
- uusien rikosten suhteen selventämistä voimassa olevaan rikoslainsäädäntöön;
- säännöskohtaisten perustelujen täydentämistä konkreettisilla soveltamisesimerkeillä;
- turvallisuusluokitellun aineiston käsittelyn edellyttämien käytännön toimintaedellytysten varmistamista tuomioistuimissa; sekä
- näyttökysymysten arvioinnin täydentämistä lain soveltamisen tueksi.

Helminen Johanna
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry